

15036292
63.3 (25-457)
1715

ПАМЯТЬ

150 362 92

633(25-46)

1715

ПАМ'ЯЦЬ

ПІНСК

150 362 92

МІНСК
БЕЛТА
1998

Установа культуры
"Абшчына імя М. Горькага"
г. Мінск

12-18

УДК 947.6
ББК 63.3 (4 Бел)
П 15

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ:

Г.К.КІСЯЛЁЎ (галоўны рэдактар выдавецкага цэнтра БЕЛТА), А.А.КАНЕЎСКІ,
В.М.КУРСАЎ, А.Л.ПЕТРАШКЕВІЧ, С.Ф.ШАПІРА

ГАРАДСКАЯ КАМІСІЯ ПА СТВАРЭННІ ГІСТОРЫКА-ДАКУМЕНТАЛЬнай ХРОНІКІ:

А.А.КАНЕЎСКІ (старшыня камісіі), В.М.КУРСАЎ (намеснік старшыні),
Н.І.БІЛЮТАВІЧЭНЕ, А.М.ЗОЛІНА, Г.К.КОПРУСАЎ, В.М.ЛЫТНЁЎ, Н.В.НІКІЦІНА,
Я.П.ПЧОЛКА, С.Ф.ШАПІРА, Н.Я.ЯКІМУШ

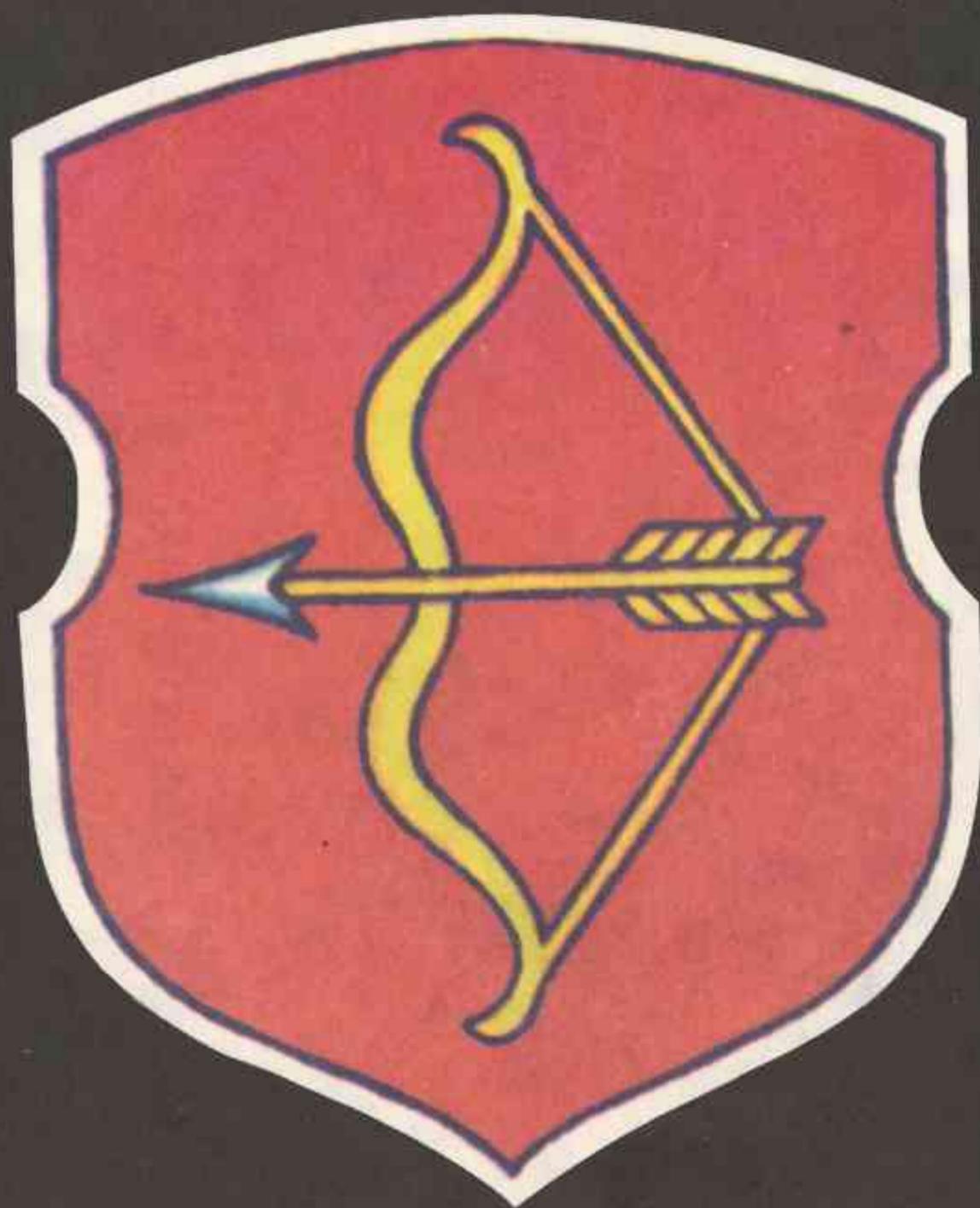
АРГАНІЗАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНЫ ЦЭНТР
ПА ВЫДАННІ ГІСТОРЫКА-ДАКУМЕНТАЛЬНЫХ ХРОНІК ПАМЯЦІ
ДЗЯРЖАЎНАГА КАМІТЭТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ ПА ДРУКУ:

А.Л.ПЕТРАШКЕВІЧ (кіраўнік цэнтра), М.З.БАШЛАКОЎ, У.І.ЛЕМЯШОНАК,
Р.А.ЧАРНАГЛАЗАВА

Укладальнікі:
В.М.КУРСАЎ, С.Ф.ШАПІРА

Мастак
Э.Э. ЖАКЕВІЧ

Распрацоўка мастацка-тэхнічнага афармлення серыі В.А.РАГАЛЕВІЧА

Герб Пінска. 1581 г.

1097 г.	Першае пісьмовае ўпамінанне пра Пінск.
Да сярэдзіны XII ст.	Пінск у складзе Тураўскага княства, адзін з яго важнейшых гарадоў.
З 2-й палавіны XII ст.	Горад — цэнтр удзельнага Пінскага княства.
Пачатак XIV ст.	Горад у складзе Вялікага княства Літоўскага.

В.І.Локун.

П.Ф.Лысенка.

1971 — 1972 гг. старшы інжынер-эканаміст Пінскага камбіната верхняга трыкатажу. У 1971 — 1975 гг. аспірант Інстытута народнай гаспадаркі. У 1976 г. абараніў кандыдацкую дысертацыю і пачаў працаваць выкладчыкам эканамічных дысцыплін у тым жа інстытуце. З 1980 г. дацэнт інстытута. У 1985 — 1987 гг. загадчык кафедры палітэканоміі. У 1988 — 1989 гг. аспірант дактарантуры. У 1993 г. абараніў доктарскую дысертацыю. З 1992 г. дэкан факультэта міжнародных эканамічных адносін Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта. З 1994 г. першы саветнік прэм'ер-міністра РБ.

Аўтар больш за 100 навуковых работ, у тым ліку манаграфій «Сацыялістычная прадпрымальнасць» (1986), «Эканоміка самакіравання» (1992), «Тэорыя нацыянальнай эканомікі» (1994). Ён аўтар падручніка «Гісторыя эканамічных вучэнняў» (1989). Прайшоў стажыроўку ў Берліне і Франкфурце-на-Майне. Галоўны рэдактар навукова-практычнага эканамічнага часопіса «Плюс-мінус». Узнагароджаны Дыпламам гонару ВДНГ.

ЛОКУН Валянціна Іванаўна, кандыдат філалагічных навук, нарадзілася ў 1946 г. у в.Цепянец Пінскага раёна ў сялянскай сям'і. Скончыла пачатковую Цепянецкую школу, пасля вучылася ў Малоткавіцкай сярэдняй школе. У 12-гадовым узросце дзяўчынку напаткала цяжкая хвароба, у выніку якой яна была асуджана на нерухомасць. У 1966 г. закончыла Пінскую завочную школу з залатым медалём і адразу ж была прынята на філалагічны факультэт (аддзяленне рускай мовы і літаратуры) Брэсцкага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя А.С.Пушкіна. Вучылася ў аспірантуры

пры Беларускам дзяржаўным універсітэце імя У.І.Леніна, кандыдацкую дысертацыю абараніла ў 1984 г. па праблемах стылю беларускай ваеннай прозы. З'яўляецца аўтарам шматлікіх артыкулаў па праблемах развіцця беларускай літаратуры. Аўтар зборніка артыкулаў «Да новых вышынь» (Мн., 1991), манаграфіі «Маральна-філасофскія пошукі беларускай ваеннай і гістарычнай прозы. 50-я — 60-я гады» (Мн., 1995). Навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры імя Я.Купалы НАНБ, старшы выкладчык Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта. Жыве ў Пінску.

ЛЫСЕНКА Пётр Фёдаравіч, доктар гістарычных навук, нарадзіўся ў 1931 г. у в.Зараганы Полацкага р-на Віцебскай вобласці. З 1946 г. сям'я жыве ў Пінску. У 1949 г. скончыў пінскую сярэднюю школу № 2. У 1953 г. скончыў гістарычны факультэт Мінскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя Горкага. З 1949 г. па 1953 г. працаваў настаўнікам у школах Бярэзінскага р-на Мінскай вобласці. У 1960 — 1963 гг. вучоба ў аспірантуры Інстытута гісторыі АН БССР. З 1963 г. малодшы навуковы супрацоўнік, з 1973 г. старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі АН БССР. З 1980 г. загадчык сектара сярэдневяковай археалогіі, з 1988 г. загадчык аддзела сярэдневяковай археалогіі. У 1971 г. абараніў кандыдацкую дысертацыю, у 1987 г. — доктарскую. У 1992 г. прысуджана званне прафесара.

П.Ф.Лысенка вядомы сваімі навуковымі працамі па старажытнарускай археалогіі. Удзельнічаў у археалагічных экспедыцыях на тэрыторыі Пінска, Турава, Бярэсця, Клецка, Рагачова, Слуцка і інш. Упершыню для драўлянай бытавой архітэктуры Старажытнай Русі выявіў у Бярэсці жытлы на 12 — 13 вяноў з аконнымі праёмамі. Вынікам даследаванняў з'явілася стварэнне археалагічнага музея «Бярэсце», у якім на плошчы 1300 м² экспануюцца 2 вымашчаныя дошкамі вуліцы XIII ст., 28 драўляных пабудоў, разнастайныя знаходкі. Аўтар звыш 60 друкаваных навуковых работ. Пад яго кіраўніцтвам падрыхтавана 7 кандыдатаў навук. Узнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР.

НЯДЗВЕДЗЬ Георгій Канстанцінавіч, доктар медыцынскіх навук, нарадзіўся ў 1938 г. у Пінску. Скончыў сярэднюю шко-

Змест

Да чытача	17
Пінск	18

Ад часоў першабытных — 1917

ЗЯМЛЯ НАШЫХ ПРОДКАЎ	19
У старажытнага Пінска быў папярэднік	20
Авідый жыў на Піншчыне?	24
Старажытны Пінск	24
Летапісныя паведамленні пра Пінск	25
Гістарычная тапаграфія Пінска	27
Археалагічнае вывучэнне Пінска	28
Планіроўка старажытнага Пінска	29
Абарончая сістэма Пінска	30
Гарадзішча Пінска	31
Забудова Пінска	32
Гаспадарчае жыццё, матэрыяльная культура, прылады працы, узбраенне	34
Вырабы з каляровых металаў, косці, каменя, шкла, скуры, дрэва і керамікі	37
Заняткі насельніцтва, рамяство	40
Сельскагаспадарчая вытворчасць	41
Культура старажытнага Пінска	41
Узвышэнне Пінска над Туравам	43
Цяжар барацьбы прыпадае на Пінск	44
Сын Юрыя Далгарукага — князь тураўскі і пінскі	47
Дакументы сведчаць	47

У СКЛАДЗЕ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА

І РЭЧЫ ПАСПАЛТАЙ	48
Пінск XVI в.	50

Город и округа	50
Люди	56
Власти	61
Повседневная жизнь	62
Дакументы сведчаць	65
З даследаванняў А.С.Грушэўскага	65
Каралева Бона і Пінск	65
Важнейшыя роды Пінска	69
Пінская шляхта: гонар і адвага	75
Васіль Тышкевіч — староста пінскі	76
Дакументы сведчаць	76
Яўрэі ў Пінску	81
Каралін	84
Сярэдневяковая пінская дэмакратыя	84
Пра пінскі бунт, «страшную камету» і казацкую палітыку	85
Дакументы сведчаць	89
Гартаючы судовыя фаліянты	92
Карл XII у Пінску	93
Пад ветразямі з Пінска на Азоў	94
Нашчадак рыцара Бутрыма	95
Пінскі падстароста Адам Пратасевіч — хросны бацька Тадэвуша Касцюшкі	99
Пінскі ордэн камуністаў	99
З гісторыі царкоўнага жыцця Пінска	102
Капэла коннага палка Агінскага	106
Пінская пошта	106
ПІНСК У СКЛАДЗЕ РАСІЙСКАЙ ІМПЕРЫІ	107
Пінскі скарб у Эрмітажы	120
Уездный город на реке Пине	120
Перевалочный пункт	122
Пінскія паўстанцы	123
Шумелі пінскія кірмашы	125
Пинск — город хлебный	126
З друкаваных крыніц	128
Суднабудаваанне на Палессі	134
Пінск у святле статыстыкі 1904—1906 гг.	135
З дзейнасці Пінскай групы РСДРП	135
Да зброі, таварышы!	136
Дакументы сведчаць	140
За газетным радком	142
Лёсам звязаны з Пінскам	144
Ананія	144

Пісьменнік, педагог, царкоўны дзеяч	145
Асветнік Епіфаній Славінецкі	145
Аўтар «Усеагульнай геаграфіі»	146
Гісторык, паэт, асветнік	146
З факелам Гіпакрата	147
Генерал з «геаграфічным ухілам»	148
Настаўнік Адама Міцкевіча	149
Прафесар гісторыі і этнаграфіі	149
Служэнне культуры і гісторыі	150
Бунтар з Палесся	150
«Пінская Мадонна» Ромера	151
Вязень Петрапаўлаўскай крэпасці	152
На карцінах — гісторыя	152
Аўтар «Пінчукоў»	152
Яго дэвіз — грамадзянскасць ліры!	155
Нашчадак карбанарыяў	156
Волат духу	156
Дні жыцця	157
Іх шляхі пралягалі праз Пінск	159
Фёдар Глінка	159
Юзаф Ігнацы Крашэўскі	159
Мікалай Ляскоў	160
Марыя Канапніцкая	160
Пінскія старонкі біяграфіі Коласа	161
Як пінчанін Уладзімір Вербановіч стаў Вальтэрам Каралём	163
Выдатна служыў брандмайстар	165
Пінск у гады першай сусветнай вайны	165
Дакументы сведчаць	170
За газетным радком	170
Блок на Полесье	172

1917—1941

НА КРУТЫМ ПАВАРОЦЕ ГІСТОРЫІ	175
Как был освобожден Пинск	180
Байцы Парахонскага паўстанцкага атрада, якія загінулі пры вызваленні Пінска 22 студзеня 1919 г.	183
Трагедыя на плошчы	183
Спіс асоб, расстраляных польскімі легіянерамі ў Пінску	184
Дзейнасць эсэраў у Пінску	184
Дакументы сведчаць	185
Штаб паўстанцкага палка	186
Казначэй Крамля	186

Служылі пінчане ў флатыліях	187
ПІНСК У СКЛАДЗЕ ПОЛЬШЧЫ	189
Як «адпраўлялі» ў адстаўку ваяводу	199
Жыццё — подзвіг	200
Дакументы сведчаць	201
Пінская адысея Піліпа Пестрака	205
Як мы жывём	207
Софія Панкова: «Хачу, каб ты быў вольны...»	208
Пінскі Бунд	208
У Парыжскі універсітэт без экзаменаў маглі паступаць пінскія гімназісты	209
За фасадам старажытнага палаца	210
Раман Гарашкевіч — чалавек музейны	211
Хлеб пана Данялькевіча	212
Тэатр з вуліцы Санкт-Пецярбургскай	212
Бомба для Пінска	212
На злосць местачковай шляхце	213
Шуміць палескі кірмаш	213
Пінск — горад рыбны	216
Помнік дарозе і дарожнікам	216
Школа пры Пінскім касцёле	217
Пры новай уладзе	217
Часовае ўпраўленне	218
На варце парадку	220
Да святла ведаў	221
На роднай мове	223
Урачоў прыбавілася	224
Клопат пра сяло	224
Агульнымі намаганнямі	225
Подых вайны	225
Радасная сустрэча	228
Ішоў трывожны 1939	228
Дапамагалі чым маглі	229
Дакументы сведчаць	229
У барацьбе за свабоду	232
Рабочая гвардыя Пінска	233
Як гэта было	234
У Маскву мы так і не трапілі	236
Гартаючы падшыўкі	236
Арышты і дэпартацыі (1939 — 1941)	238
З успамінаў польскага пісьменніка	
✓ Рышарда Капусцінскага, урадженца г. Пінска	239
22 чэрвеня роўна ў 4 гадзіны	240

ШЛА ВАЙНА НАРОДНАЯ	241
Трывожныя дні	241
Хлеб для байцоў	244
Дакументы сведчаць	244
Пінская ваенная флатылія	245
Горкі вопыт	245
Пінск—Масква: вайна!	246
Акупацыя і акупацыйны рэжым	246
Сведчаць відавочцы	248
Акт пінскай гарадской камісіі аб злачынствах нямецка-фашысцкіх захопнікаў	248
Як гінулі яўрэі Пінска	250
Мы бачылі, як забівалі яўрэяў	254
Я застаўся жывы	255
Дакументы сведчаць	256
Каты трымаюць адказ	259
Фронт у тыле ворага	260
Падпольныя партыйныя і камсамольскія органы	267
Партызанскія фарміраванні, якія ажыццяўлялі сувязь з Пінскім падполлем	268
Кіраўнікі партыйнага і камсамольскага падполля	271
Кіраўнікі партызанскага руху	272
Партызанскія камандзіры	273
Дакументы сведчаць	274
Пінскае падполле: дні і ночы	281
Як мы пачыналі	285
Знаходлівасць падпольшчыкаў	286
Цаной свайго жыцця	286
Сям'я святара Кузьмы Раіны	287
Атрад насіў імя Івана Чуклая	287
Прышлося пайсці на хітрыкі	288
Штыком і пяром	289
Лістоўкі, выдадзеныя партызанамі	289
У адзіным страі	291
У пінскіх лясах	293
Дзёрзкая аперацыя	295
Нямецкі салдат Брэзан працаваў на партызан	295
Вызваленне	296
Вайсковыя злучэнні, якія ўдзельнічалі ў вызваленні Пінска	299
Дакументы сведчаць	300

Па старонках газеты 61-й арміі «Боевой призыв» за 16 ліпеня 1944 г.	300
Дуэль цераз Піну	302
Патрэбна была газета	303
Парад у Пінску	303
Воіны-вызваліцелі — Героі Савецкага Саюза	304
Вызначыліся пры вызваленні Пінска	310
Гераічны шлях земляка	310
Лятаў у разведку лейтэнант	311
Першыя крокі мірнага жыцця	312
Выбухі пасля вайны	314
Сяброўскія сувязі	315
Дакументы сведчаць	315

АХВЯРЫ ВАЙНЫ 318

Загінуўшыя і прапаўшыя без вестак удзельнікі антыфашысцкага падполля, партызаны, асобы, якія садзейнічалі партызанскаму руху і падполлю	318
Мірныя жыхары Пінска — ахвяры фашысцкага тэрору	321
Мірныя жыхары Пінска польскай нацыянальнасці, расстраляныя 22 студзеня 1943 г. як заложнікі	321
Грамадзяне яўрэйскай нацыянальнасці, расстраляныя, павешаныя і замучаныя нямецка-фашысцкімі захопнікамі і іх саўдзельнікамі ў перыяд акупацыі ў Пінску	322
Спіс ахвяр Пінскага гета паводле кнігі «Пінск», выдадзенай у Тэль-Авіве ў 1967 г.	410
Воіны Чырвонай Арміі, якія загінулі пры абароне і вызваленні Пінска ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і пахаваны на яго тэрыторыі	425
Воіны-землякі, якія загінулі ці прапалі без вестак на франтах Вялікай Айчыннай вайны	429

1945 — да нашых дзён

У МІРНАЙ ПРАЦЫ	437
Адраджэнне	437
Крокі індустрыі	440
Сацыяльнае развіццё горада	450
Дакументы сведчаць	453
З юнацкім запалам	454
На будоўлях горада	455
Гартаючы падшыўку	456
Вернутыя імёны	458
Замучаны ў засценках НКУС	468

Жыццё і смерць Фёдара Казубоўскага	468
Сталіца палескіх меліяратараў	470
Духмяныя гронкі пінскага вінаграду	471
Пінск — горад спартыўны	472
Воіны-землякі, якія загінулі ў Афганістане	475
Воіны-землякі, якія загінулі і памерлі ў пасляваенныя гады пры выкананні службовых абавязкаў	477
Вызначыліся працай	477
Стваральнік новых лекаў	477
Зорка Героя	478
Геній аўтамабілебудавання	478
Заслужаныя работнікі Беларусі	480
Ганаровыя грамадзяне Пінска	496
Вучоныя, даследчыкі, творцы	497
Педагог па прызначэнні	502
Новае слова ў тэлеграфіі	503
Ганаровы акадэмік	504
Вучоны з сусветнай славай	505
Піянер парашутнай справы	505
Акно ў XVI стагоддзе	506
Пінскі grosмайстар	507
Творчасць — іх прызначэнне	508
Лёсам звязаны з Пінскам	511
Кардынал Казімір	511
Хаім Вейцман	512
Голда Меір	514
Сэр Ісак Шонберг	514
Арсен Заяц	515
Лех Беднарскі	515
Паэт на лініі фронту	516
З МАТЭРЫЯЛЬНАЙ І ДУХОЎНАЙ СПАДЧЫНЫ	517
Пінск — архітэктурны запаведнік	517
Замак Вішнявецкіх	518
Калегіум	518
Францысканскі кляштар	519
Касцёл Карла Барамея	520
Варварынская царква	520
Новы стыль	521
Палац Бутрымовіча	521
Рэліквіі пінскіх храмаў	522
Ноты з XVI стагоддзя	524
Пінскі абласны тэатр	525
Народныя калектывы	526

Узорныя дзіцячыя калектывы	531
Тры паверхі гісторыі	532
Музей Беларускага Палесся	534
Палеская «трацякоўка»	537
Грамадскія музеі Пінска	538
Вуліцы горада ў гістарычным аспекце	538
Пінску 900 гадоў	544

Прадстаўнікі грамадскасці горада Пінска, якія прымалі актыўны ўдзел у пошуку, зборы і падрыхтоўцы матэрыялаў для гісторыка-дакументальнай хронікі

«Памяць. Пінск»:

С.Р.Аленічава, Л.В.Бакавец, Н.І.Білютавічэне, М.М.Варановіч, В.А.Гарбачэўская, М.С.Дваракоўская, В.Л.Ільянкоў, М.Р.Казлоўскі, І.А.Крукаў, А.І.Куст, М.В.Лінкевіч, М.К.Ліпатава, В.І.Локун, В.М.Лытнёў, Р.Р.Марголіна, У.М.Меляшэнка, Н.В.Нікіціна, Я.М.Пілецкі, С.П.Пірог, М.М.Самуйлік, М.Л.Саўчанка, В.А.Селівон, М.Б.Смірнова, Б.Е.Старасцін, В.Н.Фурман, В.А.Цвяткоў, Н.Я.Якімуш, І.Э.Яленская.

Супрацоўнікі выдавецкага цэнтра БЕЛТА, якія працавалі над кнігай:

Г.К.Кісялёў — галоўны рэдактар, З.І.Малейка — намеснік галоўнага рэдактара, В.І.Багдановіч, Л.І.Рудніцкая — рэдактары-стылісты.

Фота: В.Ганчарэнкі, П.Захаранкі, Г.Ліхтаровіча, з фотатэкі БЕЛТА, фондаў Музея Беларускага Палесся, асабістых архіваў.

П15

Памяць: Гіст.-дакум. хроніка Пінска. – Мн.: БЕЛТА, 1998. – 557 с.

ISBN 985-6302-11-0.

У кнізе асвятляецца гісторыя горада ад старажытнасці да нашых дзён. У хроніку ўключаны гістарычныя і біяграфічныя нарысы, артыкулы пра цікавыя падзеі і факты, што адбываліся ў жыцці горада на працягу яго 900-гадовай гісторыі, пра гістарычных асоб і іншых знакамітых людзей, якія былі звязаны лёсам з Пінскам. Выкарыстаны шматлікія дакументы і матэрыялы з архіўных і друкаваных крыніц, газетныя публікацыі розных гадоў, успаміны.

Асаблівая ўвага нададзена ўвекавечанню памяці загінуўшых у Вялікую Айчынную вайну партызан, падпольшчыкаў і мірных жыхароў – ахвяр фашысцкага тэрору, савецкіх воінаў, што пахаваны на тэрыторыі горада, і воінаў-землякоў.

Прыводзяцца таксама звесткі пра жыхароў і ўраджэнцаў Пінска, што сталі ахвярамі беспадстаўных палітычных рэпрэсій, загінулі ў Афганістане.

Асобныя старонкі хронікі прысвечаны захаванню матэрыяльнай і духоўнай спадчыны: даецца апісанне архітэктурных помнікаў, расказваецца пра пінскія музеі і архівы, народныя мастацкія калектывы і інш.

Кніга будзе карыснай усім, хто цікавіцца гісторыяй роднага краю і, у прыватнасці, сталіцы Палесся – Пінска.

ББК 63.3 (4 Бел)

Навукова-папулярнае выданне

Гісторыка-дакументальная хроніка
Пінска

Рэдактары:

І.В.Камароў, У.Б.Ламека,
А.Л.Петрашкевіч, Р.А.Чарнаглазава

Мастацкі рэдактар

А.В.Лапін

Тэхнічны рэдактар

А.В.Кажухар

Карэктары:

Н.В.Гусельцава, Л.С.Зіза,
Л.І.Кароткіх

Падрыхтоўка арыгінал-макета:

А.В.Маісеенка, П.В.Маісеенка,
М.Э.Малярэвіч

Камп'ютэрны набор:

Т.В.Бурачэўская, А.В.Дарчук,
С.А.Долгая, Э.У.Марцінчык,
Н.К.Сакалова

Выданне падрыхтавана выдавецкім цэнтрам БЕЛТА.
Падпісана да друку з арыгінал-макета 9.06.98.
Фармат 70x100 1/16. Папера афсетная.
Гарнітура Кудрашоўская энцыклапедычная.
Друк афсетны. Ум. друк. арк. 44,9. Ум. фарб.-адб. 51,4.
Ул.-выд. арк. 54. Тыраж 5000 экз. Заказ 860.
Беларускае тэлеграфнае агенцтва.
Ліцэнзія ЛВ № 60 ад 29.11.1997.
Рэспубліка Беларусь. 220600, Мінск, вул. Кірава, 26.
Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга
паліграфкамбінат ВПП імя Я. Коласа.
220005, Мінск, вул. Чырвоная, 23.